UNIVERSITETET I BERGEN
Det juridiske fakultet

Styre: Fakultetsstyret ved Det juridiske fakultet
Styresak: 60/14
Møtedato: 09.09.14
Journalnummer:

INNSPILL TIL UNIVERSITETETS STRATEGIARBEID. ORIENTERINGSSAK

Som kjent er arbeidet med å utarbeide universitetets nye strategiplan for perioden 2016 – 2022 i gang. En arbeidsgruppe som består av prorektor, dekanene fra alle fakultetene og museumsdirektøren leder dette strategiarbeidet. Utkast til ny strategi skal legges frem for universitetsstyret sommeren 2015. Av strategiarbeidets hjemmeside http://www.uib.no/uib2022# framgår blant annet viktige datoer og milepeler for prosjektet.

Fakultetene har vært involvert i arbeidet, blant annet gjennom de åpne dialog- og innspillsmøtene arbeidsgruppen hadde med fakultetene i mai – juni d.å. Universitetsstyret har vært holdt løpende orientert om arbeidet med ny strategi gjennom regelmessige orienteringssaker til styremøtene, seinest til møtet 28.08.14 (sak 70/14). Saksforelegget som følger som vedlegg 1, inneholder en oppsummering av de innspill, kommentarer og merknader som på det tidspunkt hadde kommet inn. I presentasjonen er dette samlet under temaene generelt, styrker, svakheter, muligheter og trusler, og dekan og fakultetsdirektør viser til oppsummeringene.

Et annet tema som tas opp i saksforelegget er datagrunnlag for strategiarbeidet. Det vises i den forbindelse til et tilleggsnotat hvor utviklingen innenfor utvalgte områder av universitetets utdannings- og forskningsvirksomhet gjennomgås og kommenteres (vedlegg 2). Saksforelegget inneholder en oppsummering av tilleggsnotatet. Dekan og fakultetsdirektør vil likevel tilrå at styrets medlemmer også leser vedlegg 2 da det inneholder mye viktig komparativ informasjon. Dette gjelder i en viss grad hele sektoren, men primært sammenligninger mellom Bergen, NTNU og UiB på institusjonsnivå i periode (2009-2013). Dette faller i tid sammen med forrige universitetsstyreperiode, og med oppstart av arbeidet som førte fram til gjeldende strategiplan 2011-2015. Bare unntaksvis er data fra Universitetet i Bergen brutt ned på fakultetsnivå.

Vi ønsker ikke i denne orienteringssaken å trekke fram enkelttema eller spesifikke tabeller fra vedlegg 2. Vi konstaterer at Universitetet i Bergen på enkelte områder kommer godt ut av en slik sammenligning både innenfor forskning og utdanning. Vårt hovedinntrykk er likevel at Universitetet i Bergen kommer gjennomgående svakere ut enn universitetet i Oslo og NTNU når det gjelder utviklingen i dem angitte perioden. Og da har vi tatt hensyn til at det - slik det er angitt i kommentarene – kan være gode grunner for at ikke alle sammenligningene er like relevante. I den grad data knyttet til UiB blir brutt ned på fakultetsnivå, vil fakultetsstyret bli forelagt disse på et seinere tidspunkt.

Saken legges med dette fram for fakultetsstyret til orientering og for eventuelle kommentarer.

Asbjørn Strandbakken
Dekan

Øystein L. Iversen
Fakultetsdirektør

02.09.14

EIBU

2 vedlegg

Vedlegg 1, sak

Universitetsstyret
Universitetet i Bergen

Arkivkode:	Styresak: 70/14
Sak nr.: 2014/1649	Møte: 28.08.2014

Innspill til strategiarbeidet

Det vises til tidligere orienteringer til styret om arbeidet med ny strategi for UiB, senest i møte 28. mai (sak 59/14).

Innspill fra åpne møter
Som vist til i saksforelegget til nevnte møte, har arbeidsgruppen i løpet av mai-juni gjennomført åpne dialog- og innspillmøter med alle fakultetene og avdelingene, i tillegg til at lederkonferansen på Solstrand 18. juni i sin helhet var viet arbeidet med ny strategi.

Det gjenstår ennå et tilsvarende møte med studenttillitsvalgte den 4. september, i tillegg til at UiB tirsdag 21. oktober vil invitere både eksterne samarbeidspartnere og byens befolkning til et åpent møte om holdninger og forventinger til UiB.

Følgende er en oppsummering av de innspill, kommentarer og merknader som er kommet så langt.

Generelt:

- Ny strategi må svare på de utfordringene samfunnet stiller UiB overfor generelt (utdanning av arbeidskraft, drive frem ny forskning, ansvaret som kulturbærer) og spesielt (organisatoriske og finansielle) – UiB må våge å ta de tøffe (vei)valgene.
- Ny strategi må ha et større konkretiseringsnivå enn inneværende plan.
- Tydelig profilering av UiBs satsingsområder er nødvendig.
- Dersom dagens to hovedsatsingsområder marin forskning og utviklingsrelatert forskning skal opprettholdes, eventuelt suppleres med klima som det tredje, er det mange som ønsker et fjerde hovedsatsingsområde som kan ivareta de fagene som faller utenfor. Forslag som er spilt inn er demografi, skolen, molekylær livsvitenskap, nanovitenskap, energi.
- Strategien må si noe om hva slags finansieringsmodell en ønsker seg i framtida, langsiktige finansieringsmekanismer er nødvendig.
- Kvaliteten på studieprogrammene må alltid være på topp, dårlige og lite etterspurte studietilbud må tas tak i og vurderes.
- Generelt bør UiBs rolle som aktiv samfunnsaktør og kunnskapsbank synliggjøres mer målrettet.

Styrker:

- Attraktivt by-universitet med stor søkning til studieplassene, og veldrevet studiemottak.
- Studentene er gjennomgående positive til studieoppleggene.
- Mange fremragende forskningsmiljøer som er synlige.
- De områdene vi markerer oss på er vi stolte av og målbærer dette (korpsånd).
- Scorer bra på publisering.
- Disponerer mye attraktivt vitenskapelig utstyr.
- God sentraladministrasjon og sterk formidlingsavdeling.

Svakheter:

- De sentrale språkfagene sliter med rekrutteringen.
- Svak organisasjonsforståelse på grunnplanet, det gir demokratisk underskudd og svekker organisasjonen.
- Mange av de tverrfaglige programmene sliter, det er halvhjertet satsing.
- Mange av de flinke studentene føler seg ikke utfordret nok.
- Mangler en plan for vedlikehold og oppfølging av tungt vitenskapelig utstyr f.eks. ervervet gjennom FUGE.
- UiB mangler en «merkelapp»/»kjennetegn» som sier noe om hvem vi er (som f.eks. NTNU-teknologiuniversitet, UiT-arktisk universitet).

Muligheter:

- Styrke den interne samhandlingen, bygge ut interne nettverk
- Bygge ut interne møteplasser – styrke universitetsdemokratiet
- Skape en felles forståelse av hva UiB er – og hva vi vil med UiB – selve universitets-idéen
- Legge bedre til rette for kortere opphold for utenlandske toppforskere, det vil styrke UiB renommé
- Stå støtt som egen institusjon, men være synlig i dialogen med våre eksterne brukere og samarbeidspartnere
- Gi alle medarbeidere muligheter til å videreutvikle seg i jobbsammenheng, bruk mulighetene som ligger i høyt utdannet administrativ arbeidskraft
- Ta vare på de små fagene
- Være i forkant når det gjelder digitalisering av undervisningen.
- Løft frem stipendiatene og postdoktorene, de er inne i sin mest kreative fase!
- La studentene stille spørsmålene, la undervisningen være forskningsorientert
- Bygg opp innovasjonskompetanse hos studenter og stipendiater
- Bygg en institusjonell driftsmodell for bærekraftig bruk og fornyelse av tungt vitenskapelig utstyr.
- Legg til rette for utvikling av de gode undervisere!
- Ledere og mellomledere må gis handlingsrom til å ta beslutninger og iverksette disse.

Trusler:

- Fagområder som faller utenfor satsingsområdene kan komme i skvis.

- Sterke miljøer kan bli fragmentert som følge av omorganisering og ensidig programfinansiering.
- Tverrfagligheten kan fortsatt bli sett på som påtvungent, og mister faglig forankring
- Kunnskap om hvordan kunnskapsinstitusjoner ledes og drives blir ikke brukt.
- Om UiB-identiteten svekkes i forhold til fagmiljøtilhørigheten brytes lojaliteten ned.
- Rekrutteringen blir for svak som følge av for dårlig merkevarebygging
- Ambisjonene blir for uklare og for svake i forhold til de institusjonene vi konkurrerer med.

Datagrunnlag for strategiarbeidet

I vedlagte tilleggsnotat gis en gjennomgang av utviklingen innenfor utvalgte områder av universitetets utdannings- og forskningsvirksomhet. Formålet er å gi et tallgrunnlag for det videre strategiarbeidet ved UiB. Det er valgt å se på tidsperioden av utviklingen ved UiB fra oppstart av forrige strategiperiode (2009) og fram til 2013. Den generelle utviklingen ved UiB i denne perioden sammenlignes med universitetene UiO og NTNU.

Oppsummert peker notatet på:

- Universitetets forskningsresultater de siste årene viser at satsingen på kvalitet har gitt resultater i form av publikasjoner, doktorgrader, ERC stipend og andre forskningsprosjekter av høy kvalitet. Sammenlignes UiBs resultater med NTNU og UiO har UiB likevel lavere uttelling enn de andre universitetene på flere områder.
- Forskning på internasjonalt høyt nivå er avhengig av langsiktige investeringer i form av oppdatering og tilrettelegging av infrastruktur (nye bygg og utstyr), så vel som direkte forskningsmidler til lønn og driftsmidler. Bidrags- og oppdragsinntekter vil være et viktig bidrag til finansiering. I denne sammenheng er det bekymringsfullt at UiB har lavere BOA inntekter enn NTNU og UiO.
- UiB har lykkes rimelig bra i forhold til gjennomslag innenfor Forskningsrådets FRIPRO- program, til tross for kraftig nedgang i antall prosjekter i 2012 og 2013. UiB har relativt gode resultater fra EU sammenlignet med UiO og NTNU. Samlet utviklingen innenfor BOA inntekter er imidlertid svakere ved UiB enn ved NTNU og UiO.
- UiB sender en relativ stor andel av sine søknader om forskningsmidler til programmene FRIPRO og ERC, men har relativt lav suksessrate i forhold til antall søknader.
- I perioden 2009-2013 er publiseringsaktiviteten økt både nasjonalt og ved UiB. Relativt sett har utvikling ved UiB vært noe svakere enn i sektoren totalt. Det er særlig bekymringsfullt at en relativt stor andel av universitetets ansatte ikke har publisert de siste 4 årene. For professorer utgjorde denne andelen 4 %, postdoktorer 8 % og for førsteamanuensisene hele 16 %.
- Behov for nye studieplasser innenfor fagområder med klare samfunnsmessige behov og stor etterspørsel blant studentene må følges opp gjennom målrettet arbeid mot departementet.
- Innenfor forskerutdanningen har det i perioden vært sterk vekst, både i antall stillinger og disputaser. Gjennomstrømming har vært prioritert, og UiBs kandidater bruker nå i snitt 3,5 år fra opptak til disputas når det korrigeres for pliktarbeid, permisjoner osv. Det er likevel et stykke igjen til den nasjonale målsettingen om at 75% - 85% skal disputere innen 6 år etter opptak.

- Nedgang i antall eksternt finansierte stipendiatstillinger, samt nedgang i nye doktorgradsavtaler gir grunn til forvente en nedgang i antall disputaser i de nærmeste årene.
- UiB styrker sin internasjonale profil gjennom økt internasjonalt samarbeid i form av internasjonalt samforfatterskap, økt andel utenlandske arbeidstakere, utenlandske doktorgradskandidater og utvekslingsstudenter.
- Behov for økte investeringer i bygg og vedlikehold samt økt leie av areal fra eiendomsselskapene og andre vil øke UiBs samlede arealkostnader og derigjennom internhusleien. Deler av veksten knyttes til ambisjoner om økte bidrags- og oppdragsinntekter. En slik vekst vil både kunne gi et høyere bidrag til arealer og avlaste kostnader i andre deler i budsjettet. For enkelte byggeprosjekter, som EnTek og MediaCity Bergen er det en klar forutsetning at BOA inntektene økes.

Ovenstående legges frem for styret som grunnlag for diskusjon.

Vedlegg:
«Datagrunnlag for strategi»

20.08.14 Lars Helge Nilsen/Steinar Vestad

Vedlegg 2, sak

VEDL. SAK NR.: 70-1
STYREMØTE 28/8-2014

Innhold

Sammendrag 2
Bakgrunn 3
Utdanning 4
Studentrekruttering 4
Dimensjonering og studiepoeng 6
Forskerutdanningen 10
Forskning 12
Bidrags- og oppdragsmidler 13
Forskningsrådet 13
EU 16
Andre bidrags- og oppdragsinntekter: 17
Publikasjoner 18
Internasjonalisering 19
Økonomiske rammebetingelser 20
Kostnader 22
Bygg- og investeringer 24

DATAGRUNNLAG FOR STRATEGI

Sammendrag

Universitetets forskningsresultater de siste årene viser at satsingen på kvalitet har gitt resultater i form av publikasjoner, doktorgrader, ERC stipend og andre forskningsprosjekter av høy kvalitet. Sammenlignes UiBs resultater med NTNU og UiO har UiB likevel lavere uttelling enn de andre universitetene på flere områder. UiBs andel av grunnbevilgningen gitt via statsbudsjettet til de tre universitetene utgjør vel 24%. Et måleparameter vil da være at UiB skal ha minst 24% av resultatene innenfor ulike parametere. For 2013 gjelder dette kun for innbetalinger fra EU, der UiB mottok 29% av de samlede innbetalingene til de tre universitetene og andel studiepoeng, som utgjør 24%. En oversikt er gitt i tabell 1.

Tabell 1. Nøkkeltall 2013 UiB, NTNU og UiO

	UiB	NTNU	UiO	SUM	UiB- andel
Grunnbevilgning St. prp. 1	2 645 208	3 675 601	4 550 395	10 871 204	24 %
BOA	724 947	1 483 475	1 414 332	3 622 754	20 %
Doktorgrader	265	371	524	1 160	23 %
EU	85 274	86 284	123 667	295 225	29 %
NFR	343 867	628 358	709 707	1 681 932	20 %
Studiepoeng	10 125	15 412	16 810	42 347	24 %
Publikasjonspoeng	2 048	3 120	3 843	9 011	23 %

Kilde: DBH

Forskning på internasjonalt høyt nivå er avhengig av langsiktige investeringer i form av oppdatering og tilrettelegging av infrastruktur (nye bygg og utstyr), så vel som direkte forskningsmidler til lønn og driftsmidler. Bidrags- og oppdragsinntekter vil være et viktig bidrag til finansiering. I denne sammenheng er det bekymringsfullt at UiB har lavere BOA inntekter enn NTNU og UiO. Bedre utnyttelse av eksterne finansieringskilder må vurderes, i tillegg til de vekstmekanismer som finnes i Kunnskapsdepartementets finansieringsmodell.

UiB har lykkes rimelig bra i forhold til gjennomslag innenfor Forskningsrådets FRIPRO-program, til tross for kraftig nedgang i antall prosjekter i 2012 og 2013. UiB har relativt gode resultater fra EU sammenlignet med UiO og NTNU. Samlet utviklingen innenfor BOA inntekter er imidlertid svakere ved UiB enn ved NTNU og UiO.

UiB sender en relativ stor andel av sine søknader om forskningsmidler til programmene FRIPRO og ERC. Dette er programmer som er svært vanskelig å oppnå og UiB har relativt lav suksessrate i forhold til antall søknader. Det bør derfor vurderes om UiB skal ha større bredde i sin søknadsprofil. Dette er særlig aktuelt i forbindelse med universitetets ambisjoner innenfor EUs rammeprogram Horisont 2020.

I perioden 2009-2013 er publiseringsaktiviteten økt både nasjonalt og ved UiB. Relativt sett har utvikling ved UiB vært noe svakere enn i sektoren totalt. Det er særlig bekymringsfullt at en relativt stor andel av universitetets ansatte ikke har publisert de siste 4 årene. For professorer utgjorde denne andelen 4%, postdoktorer 8% og for førsteamanuensisene hele 16%.

Fokus på forholdet mellom antall basisfinansierte studieplasser og faktisk aktivitet har gitt lavere vekst i resultatmidler og relativt færre nye studieplasser enn f.eks. NTNU og samlet utvikling i sektoren.

Styrets regulering av utdanningsvirksomheten ligger i mulighetene for refordeling av studieplasser mellom programmer og fakulteter. I hvilken grad fakultetene oppfyller sine

opptaksrammer kan utgjøre deler av beslutningsgrunnlaget for slike avveininger. I tillegg kan opptakskvoter utover studieplasstallet fordeles til studier med god søkning. En forutsetning for dette bør være at marginalkostnadene ved å ta opp ekstra studenter ikke overstiger 40% av den totale studieplasskostnaden. Fra og med studieåret 2014/15 har fakultetene fått større ansvar for denne type dimensjonering.

Behov for nye studieplasser innenfor fagområder med klare samfunnsmessige behov og stor etterspørsel blant studentene må følges opp gjennom målrettet arbeid mot departementet.

Innenfor forskerutdanningen har det i perioden vært sterk vekst, både i antall stillinger og disputaser. Gjennomstrømming har vært prioritert, og UiBs kandidater bruker nå i snitt 3,5 år fra opptak til disputas når det korrigeres for pliktarbeid, permisjoner osv. Det er likevel et stykke igjen til den nasjonale målsettingen om at 75% - 85% skal disputere innen 6 år etter opptak. Deler av årsaken ligger i frafall og forskjell på netto tid (korrigert for pliktarbeid permisjoner osv.) og faktisk tid brukt på studiene. Dette tilsier fortsatt fokus på gjennomstrømming i programmene.

Nedgang i antall eksternt finansierte stipendiatstillinger, samt nedgang i nye doktorgradsavtaler gir grunn til forvente en nedgang i antall disputaser i de nærmeste årene. Det samme gjelder mulighetene som universitetene har fått til å omgjøre stipendiatstillinger til postdoktorstillinger. På den annen side vil mulig vekst i BOA kunne gi flere stipendiatstillinger.

UiB styrker sin internasjonale profil gjennom økt internasjonalt samarbeid i form av internasjonalt samforfatterskap, økt andel utenlandske arbeidstakere, utenlandske doktorgradskandidater og utvekslingsstudenter.

Vel 62% av universitetets kostnader er knyttet til lønn og vurdering av stillingssammensetning er et viktig arbeid. Det samme gjelder forholdet mellom faste og midlertidige ansatte. UiB har i deg et relativt høyt antall midlertidig tilsatte i undervisnings- og forskerstillinger sammenlignet med både UiO og NTNU.

Behov for økte investeringer i bygg og vedlikehold samt økt leie av areal fra eiendomsselskapene og andre vil øke UiBs samlede arealkostnader og derigjennom internhusleien. Deler av veksten knyttes til ambisjoner om økte bidrags- og oppdragsinntekter. En slik vekst vil både kunne gi et høyere bidrag til arealer og avlaste kostnader i andre deler i budsjettet. For enkelte byggeprosjekter, som EnTek og MediaCity Bergen er det en klar forutsetning at BOA inntektene økes.

Bakgrunn

Universitetets gjeldende strategi utløper i 2015 og arbeidet med en ny overordnet strategi for universitetets planer og hovedsatsinger gjeldende fra 2016 er igangsatt. Målsettingen er at et forslag til ny strategi for perioden 2016- 2020 skal vedtas av universitetets styre i løpet av våren 2015.

I dette notatet gis en gjennomgang av utviklingen innenfor utvalgte områder av universitetets utdannings- og forskningsvirksomhet. Formålet er å gi et tallgrunnlag for det videre strategiarbeidet ved UiB. Det er valgt å se på tidsperioden av utviklingen ved UiB fra oppstart av forrige strategiperiode (2009) og fram til 2013. Den generelle utviklingen ved UiB i denne perioden sammenlignes med universitetene UiO og NTNU. Innenfor de enkelte områdene vurderes mulige sammenhenger mellom universitetets nåværende strategi og resultatutviklingen i perioden 2009-2013. Deretter ses det på sammenheng mellom resultater og økonomiske rammebetingelser.

Utdanning

Høy kvalitet og gode forskningsbaserte utdanningsløp er et overordnet prinsipp for utdanningen ved UiB. «*Det viktigste målet for utvikling av utdanningstilbudet er å konsolidere tilbudet av studier og oppnå et bedre forhold mellom ressurser og ressursbruk for utdanning, for å sikre sammenhengende tid til forskning.*»*(rapport2012/planer2013 side 8)*

Studentrekruttering

Til sammen hadde 8611 studenter UiB som sitt førstevalg ved Samordna opptak(SO) høsten 2014. Dette tilsvarer 2,2 søkere per studieplass. Til sammenligning var det 2,6 primærsøkere per studieplass ved NTNU og 2,9 primærsøkere per studieplass ved UiO.

Universitetets rekrutteringsarbeid skjer dels i regi av samarbeidsprosjektet Utdanning i Bergen og dels gjennom egne tiltak i regi av Studieadministrativ avdeling(SA). Samlet sett bruker UiB relativt små økonomiske ressurser på rekruttering sammenlignet med for eksempel NTNU. Rekrutteringsarbeidet er i hovedsak rettet inn mot Vestlandet, kun i mindre grad mot andre landsdeler.

Søknadstallene fra samordna opptak viser at 19% av studentene fra Vestlandet som søker opptak til høyere utdanning har UiB som sitt førstevalg. Tallene varierer fra 6% av søkere i Rogaland til 30% av søkerne fra Hordaland. Fra Trøndelag, Østlandet og Nord- Norge hadde 3% av søkerne UiB som sitt førstevalg, mens tilsvarende tall fra Agder- fylkene var 5%. Også UiO og NTNU har størst andel primærsøkere fra egne landsdeler. NTNU skiller seg likevel ut ved høy andel primærsøkere fra andre landsdeler. Tabell 2 gir oversikt over søknadsdata for universitetene.

NTNU skiller seg også ut fra UiO og UiB ved å fremheve seg som den institusjon som har *hovedansvar for den høyere teknologiutdanningen i Norge*(NTNUs nettsider; Om NTNU), mens UiO og UiB framstiller seg som breddeuniversiteter. Fordeling av søknader fra ulike kan tyde på at NTNU har lykkes med en slik strategi. På den annen samsvarer søknadsmassen til UiB i stor grad med rekrutteringsstrategien, der Vestlandet er primærområde.

Tabell 2. Søkerdata for opptak høsten 2014, UiB, UiO og NTNU

	UiB	NTNU	UiO
Opptak til grunnstudier (NOM) 2014			
Primærsøkertall	8 611	12 024	17 003
Primærsøkere pr. studieplass	2,2	2,6	2,9
Andel primærsøkere per landsdel			
- Østlandet	3 %	8 %	23 %
- Vestlandet	19 %	8 %	5 %
- Trøndelag	3 %	31 %	5 %
- Nord-Norge	3 %	10 %	8 %
- Agder	5 %	6 %	9 %

Kilde: SO, per 10.06.14

Søknadstallene i tabell 2 er gjennomsnittstall for universitetene basert på opptak via Samordna opptak. I perioden 2010-2014 har antall søkere per studieplass har vært relativt stabilt for UiB og UiO, mens det har vært vekst ved NTNU.

Ved UiB varierer søknadstallene fra 1,3 ved Bachelorprogrammene ved Det humanistiske fakultet til 4,1 søkere per studieplass ved profesjonsstudiet ved Det juridiske fakultet.

Opptak til mastergrad og andre lokale opptak
I tillegg til studieplasser lyst ut via Samordna opptak tas det opp studenter til lokale opptak. Ved UiB gjelder dette i hovedsak de 2 årige masterprogrammene, PPU, utøvende musikk og profesjonsstudiet i psykologi. Lokale opptak ved NTNU skjer i hovedsak til 2 årige mastergradsprogrammer, mens UiO i større grad enn de andre tar opp studenter til enkeltemner, både på bachelor- og masternivå gjennom lokale opptak.

Til masterstudiene ved UiB var det til høsten 2014 2,6 primærsøkere per studieplass. Tilsvarende tall for PPU var 1,9, psykologi 4,7 og utøvende musikk 11,6. Innenfor de 2 årige masterprogrammene varierer søknadsmengden fra 1,6 primærsøker ved Det humanistiske fakultet til 3,1 ved Det psykologiske fakultet (HF 1,6, MN 2,7 MO 2,9 SV 2,7 psyk 3,1).

Studentsammensetning
Søkertallene (ref. tabell 3) samsvarer i stor grad med studentsammensetningen ved de ulike universitetene. Ved UiB kom 66% av studentene som møtte til studiestart høsten 2013 fra Vestlandet, 26% kom fra Østlandet. Kun 2% av studentene kom fra Nord- Norge, og tilsvarende 3% fra Agder fylkene. Tilsvarende tendenser finner vi ved universitetet i Oslo der 83% av studentmassen kommer fra Østlandet, mens NTNU har en jevnere sammensetning av studentmassen mellom de ulike landsdeler. Hoveddelen av studentene ved NTNU kommer fra Østlandet (41%), 31% kommer fra Trøndelag og 19% fra Vestlandet. NTNU har også høyest andel studenter fra Nord- Norge av de tre universitetene. NTNU rekrutter således i større grad enn de andre fra hele landet.

Tabell 4. Studentsammensetning etter hvor studentene kommer fra 2013

	UiB	NTNU	UiO
Østlandet	26 %	41 %	83 %
Vestlandet	66 %	19 %	8 %
Trøndelag	3 %	31 %	3 %
Nord-Norge	2 %	7 %	3 %
Agder	3 %	3 %	3 %

Kilde: FS

Studentsammensetningen varierer noe mellom ulike fagområder. Ved UiB er det Det humanistiske- og Det matematisk- naturvitenskapelige fakultet som har høyest andel vestlendinger med henholdsvis 73% og 75%. Profesjonsfakultetene medisin og jus har lavest andel med ca. 50%.

Tabell 5. Studentsammensetning etter nivå

	UiB		NTNU		UiO	
	Nivå	Andel	Nivå	Andel	Nivå	Andel
Bachelor	5 724	40 %	4 814	22 %	8 720	32 %
Master 2 årig	2 216	15 %	4 153	19 %	5 371	20 %
Master 5 årig	2 659	18 %	8 405	39 %	4 619	17 %
Profesjon	1 375	10 %	1 087	5 %	1 953	7 %
Årsstudier	1 318	9 %	2 737	13 %	1 121	4 %
Andre	1 160	8 %	514,6	2 %	5 139	19 %
SUM	14 452	100 %	21 711	100 %	26 923	100 %

Kilde: FS

I fordelingen av studieplasser mellom nivå og program skiller de tre universitetene seg noe fra hverandre. UiB har større andel på bachelornivå lyst ut via samordna opptak, mens

NTNU har størst andel studenter i 5- årige integrerte masterprogrammer. UiO skiller seg ut ved at en større andel av studentene tas opp til enkeltemner både på bachelor- og masternivå via lokale opptak. Dette inkluderer også innreisende utvekslingsstudenter, men også ordinære studenter tatt opp til enkeltemner på lavere og høyere nivå. Dersom det korrigeres for slike opptak har UiO og UiB om lag like mange studenter på lavere nivå.

Dimensjonering og studiepoeng

Opptaksrammer og dimensjonering

Innføring av KDs nye finansieringsmodell endret studieplassbegrepet og definisjonen av institusjonenes utdanningskapasitet på en grunnleggende måte. Studentmåltall i form av registrerte studenter ble erstattet av avlagte studiepoeng. Ordningen medførte således at fokus skiftet fra input (måltall for registrerte studenter) til output (beståtte årsenheter).

Ved innføring av ny nasjonal finansieringsmodell i 2002 hadde UiB et studentmåltall på 16.553. Studentmåltallet ble omgjort til et krav om å uteksaminere 8.911 årsenheter med studiepoeng (tilsvarende avlagte studiepoeng i år 2000). I finansieringsmodellen ble dette definert som antall fullfinansierte studieplasser ved UiB.

Utgangspunktet er senere korrigert for studieplassendringer. Fram til 2007 ble for eksempel antall studieplasser redusert fra 8.911 til 7.500, dels som tekniske justeringer etter innføring av ny modell og dels som følge av studieplasskutt (445 plasser i 2002 og 400 plasser i 2005).

Reduksjonen i antall studieplasser er i varierende grad forankret i egne styrevedtak. I perioden 2002- 2007 er det for eksempel kun fattet et styrevedtak hvor det er gjort eksplisitte studieplassreduksjoner ved fakultetene. Dette skjedde i 2004 (styresak 95/04) der Det psykologiske fakultet ble kuttet med 300 studieplasser og Det humanistiske fakultet med 100 plasser. Øvrige studieplasskutt ble ikke plassert ved fakultetene. I stedet ble fakultetene pålagt å tjene inn studieplasskuttet gjennom resultatforbedringer (jf. styresak 121/01). Et viktig premiss for vurderingen var at marginalkostnadene ved å ta opp ekstra studenter ikke overstiger 40% av den totale studieplasskostnaden, som utgjør studieplassenes resultatfinansiering. Kostnader utover dette må finansieres gjennom universitetets basisbevilgninger, noe som reduserer det økonomiske handlingsrommet. Disse vurderingene ga opphav til begrepet «*studiepoeng produsert på marginen*», det vil si studieplasser som kun blir finansiert av resultatmidler.

I 2009 hadde UiB for eksempel 7.525 antall 60- studiepoengsenheter (årsenheter) finansiert gjennom basisbevilgningen (Orientering om forslag til statsbudsjettet 2009 for universiteter og høyskoler (KD)), mens universitetets egne måltall var 9.800 (styresak 103/08). En nærmere vurdering av forholdet mellom studenter og avlagte studiepoeng er gitt i *Inntektsfordelingsutvalgets innstilling* av mai 2008 (Risa- utvalget).

I samarbeid med UiO tok UiB opp problemstillingen knytet til forholdet mellom antall basisfinansierte årsenheter og faktiske avlagte årsenheter i sektoren med KD (2008-09). Formålet var at flere av studieplassene skulle fullfinansieres. Dette var også et sentralt poeng i handlingsromutvalget (2010). Mandatet til handlingsromutvalget var å gi en virkelighetsbeskrivelse av det økonomiske handlingsrommet til sektoren. I rapporten er finansieringen av studieplasser trukket frem som en sentral problemstilling, som utfordrer handlingsrommet. "*Avlagte studiepoeng utover måltallet, som utgjør mer enn 20 % for hele sektoren, vil på sikt redusere studiekvaliteten, utarme fagmiljøene og redusere institusjonenes handlingsrom.*", heter det i rapporten.

Arbeidsgruppen pekte samtidig på utfordringen ved at 60% av kostnadene til nye studieplasser utbetales ved oppstart, mens resterende 40% utbetales etter at studentene har avlagt eksamen. I perioder der sektoren står ovenfor en sterk økning av studenter anbefalte utvalget at Kunnskapsdepartementet burde finansiere 100 prosent de første to årene.

Utvalget anbefalte videre at: *Kunnskapsdepartementet i samråd med institusjonene vurderer hvordan man kan gjenopprette balansen mellom antall fullfinansierte studieplasser i grunnbevilgningen og det faktiske studenttallet på institusjonene.*

I oppfølgingen av Handlingsromutvalget var UiB/UiO svært negative til å opprette flere studieplasser uten at disse ble fullfinansiert fra første år.
Handlingsromutvalgets innstilling ble fulgt opp ved UiB ved at studentopptaket ble sentralisert. Formålet var å sikre at universitetet ikke tok opp flere studenter enn opptaksrammene tilsier (jf. arkivsak 10/9037). Formålet var:

- Bedre samsvar mellom finansierte studieplasser og faktisk aktivitet
- Bedre kvalitet i utdanningsprogrammene.
- Gi bedre tid til sammenhengende forskning

Resultatet av arbeidet har vært at utviklingen i antall registrerte studenter og studiepoeng har vært stabil ved UiB og UiO, i motsetning NTNU og sektoren for øvrig hvor det har vært vekst. En oversikt er gitt i figur 1.

Figur 1. Utvikling i antall studiepoeng i 2009- 2013 (vekst i %)

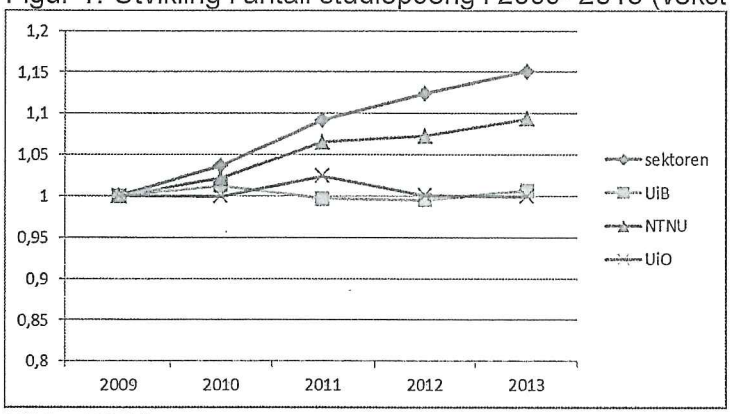

Kilde: DBH

Utviklingen i antall studiepoeng har gitt sterkere vekst i resultatmidler fra studiepoeng ved NTNU enn UiO/UiB.

Tabell 6 viser at UiB har redusert antall studiepoeng på marginen fra 34% til 23% i 2013. Tilsvarende har det vært en sterk reduksjon ved UiO, mens NTNU har om lag samme forhold i 2009 som i 2013. Imidlertid var det større grad av samsvar mellom studieplasser og studiepoeng ved NTNU enn ved de to andre universitetene i 2009. I tillegg har NTNU fått relativ flere nye studieplasser enn UiO og UiB. I perioden 2009- 2013 er NTNU tilført 1295 nye studieplasser, (en vekst på 12%) mot 710 (vekst 9%) ved UiB og 1282 (vekst 9%) ved UiO.

Tabell 6. Studieplasser og avlagte studiepoeng på marginen.

	UiB	NTNU	UiO
Studieplasser 2009	7 525	10 977	14 627
Studieplasser 2013	8 235	12 272	15 909
Studiepoeng 2009	10 059	14 093	16 817
Studiepoeng 2013	10 125	15 412	16 810
Studiepoeng på marginen 2009	34 %	28 %	15 %
Studiepoeng på marginen 2013	23 %	26 %	6 %

Om ordningen har gitt mer tid til forskning er mer usikkert, resultatene gir foreløpig ingen indikasjon på dette. Dette kan ha sammenheng med utviklingen i andre arbeidsoppgaver, for eksempel økt phd- veiledning eller fagadministrative oppgaver.

Opptaksrammer og antall basisfinansierte studieplasser (årsenheter)
Ved opptaksåret 2014 hadde UiB følgende opptaksrammer fordelt på nivå:

Bachelor/årsstudier	3.320
2 årige masterprogrammer	1.010
5 årige master og profesjon	624
Andre	283
SUM	5.237

Dersom det antas stabile rammer og ingen frafall tilsvarer dette 15.383 registrerte studenter. Dersom studentene avlegger 42 studiepoeng (lik snittet i 2013) tilsier dette vel 10.800 årsenheter. Reelle data for 2013 var 14.452 registrerte studenter og 10.125 avlagte årsenheter, mens antall basisfinansierte årsenheter beregnet ut fra KDs finansieringsmodell var 8.235.

I perioden 2010 til 2013 har antall registrerte studenter vært stabilt på ca. 14.300 og antall avlagte studiepoengsenheter stabilt på ca. 10.000. Dette skulle tilsi at dagens opptaksrammer også i tiden framover vil gi noen flere studiepoeng enn antall basisfinansierte årsenheter skulle tilsi.

Utviklingen kan tyde på at antall studieplasser ved UiB i stor grad er historisk bestemt og at fakultetene har tilpasset seg dette nivået, omleggingen av studenttallsbegrepet i forbindelse med innføring av ny finansieringsmodell ser ut til å ha hatt mindre betydning.

Inntektsfordelingsutvalget pekte blant annet på at hvordan universitetet skulle forholde seg til antall basisfinansierte årsenheter er en strategisk beslutning som Styret må fatte. Utvalget framhevet likevel at «*dersom det tildeles basismidler til et større antall studieplasser enn det er gitt finansiering for, vil dette øke bindingen i resterende deler av budsjettet*».

Dimensjonering av studieplasser i forhold til ressursrammer og samfunnsbehov vil fortsatt være en sentral utfordring. Styrets regulering av utdanningsvirksomheten vil ligge i mulighetene for refordeling av studieplasser mellom programmer og fakulteter. Muligheter for slik refordeling vil være ut fra strategiske hensyn, samfunnsbehov eller på bakgrunn av at fakulteter ikke fyller sine opptaksrammer over tid.

For eksempel har HF- fakultetet hatt en reduksjon både i registrerte studenter og i antall uteksaminerte kandidater de siste årene, uten at opptaksrammene er redusert tilsvarende. Frafallet/ og gjennomstrømming har også vært stabilt i perioden. Dette skulle tilsi at fakultetet ikke har fylt sine opptaksrammer, noe også data fra DBH- basen kan tyde på. Tilsvarende har Det matematisk- naturvitenskapelige fakultet hatt økning i registrerte studenter og

kandidater de siste årene, til tross for uendrede opptaksrammer. Forut for dette hadde fakultetet imidlertid en periode hvor opptaksrammene ikke ble fylt.

Styret kan også fordele opptakskvoter utover studieplasstallet til studier med god søkning. En forutsetning for dette bør være at marginalkostnadene ved å ta opp ekstra studenter ikke overstiger 40% av den totale studieplasskostnaden. Fra og med studieåret 2014/15 har fakultetene fått større ansvar for denne type dimensjonering.

I Inntektsfordelingsutvalgets innstilling ble det gitt ulike eksempler på fordeling av studieplasser per fakultet. Dette utgangspunktet er senere ikke videreutviklet og det er ikke gitt endringer i studieplasser mellom fakultetene etter innføring av ny finansieringsmodell. Langsiktige endringer i studentopptak og avlagte studiepoeng har for eksempel ikke medført omfordeling av studieplasser mellom fakultetene. Slike sammenligninger kan likevel gi en god pekepinn på belastningen i de enkelte studieprogram i forhold til planlagte ressursrammer. Et eksempel er gitt i tabell 6, der opptaksrammene til 2 årige mastergradsprogrammer er sammenlignet mellom de tre allmennfakultetene HF, MN og SV.

Tabell 7. Opptaksrammer, registrerte studenter og kandidater

	Opptaksramme	Opptak	Studenter	Kandidater
HF	255	210	457	138
MN	296	303	584	242
SV	255	279	578	200

Kilde:DBH

Tabell 7 viser sammenhengen mellom opptaksrammer, faktisk opptak, registrerte studenter og uteksaminerte kandidater for 2013. HF- fakultetet tok i 2013 opp 210 studenter til 2- årige mastergradsprogrammer mot en ramme på 255 studenter. Antall registrerte studenter vår høsten 2013 457. Årsaken til at studenttallet er høyere enn opptaksrammen ligger i at en stor del av studentene ikke avlegger eksamen på normert tid. I motsatt retning trekker eventuelt frafall. I 2013 ble det uteksaminert 138 kandidater i de 2 årige masterprogrammene ved HF. Antar vi at opptaket er konstant vil det si at vel 66% av studentene gjennomfører studiet. Til sammenligning er tallene 80% ved MN og 72% ved SV.

Sammenlignes kandidattallene med opptaksrammer, som kan ses på som indikator for planlagt ressursbruk, ble det i 2013 uteksaminert kandidater tilsvarende 54% av opptaksrammen ved HF- fakultetet. Tilsvarende tall var 82% ved MN og 78% ved SV.

Slike sammenligninger kan svinge noe mellom år og må tolkes med forsiktighet. Dersom bildet vedvarer over tid vil det imidlertid medfører relativt store avvik mellom planlagt og reell ressursbruk. Alternativ bruk av midlene bør i så fall vurderes, både innenfor det enkelte fakultet og mellom fakultetene.

Frafall og mobilitet

Universitets opptaksrammer er satt ut fra en forventing om et visst frafall. Tabell 8 gir oversikt over frafall i kullene 2008- 2012 ved UiB. I snitt var frafallet etter første semester 8,3% på lavere grad. Dette er studenter som startet studier, men som ikke registrerte seg i andre semester. Første semesters frafall økt noe i perioden. Det samme gjelder frafallet i semester 2 og 3. Antall nullytere er definert som frafalte studenter som ikke har avlagt studiepoeng. De fleste nullytere faller fra i første semester. Også antall nullytere har økt i perioden.

Frafall og andel nullytere er betydelig lavere på høyere grad og i profesjonsstudiene enn på lavere grad. I snitt var frafallet på høyere grad 3,8% og 2,6% for profesjonsstudentene.

Tabell 8. Frafall og nullytere

Kull	Kullstørrelse	Frafall etter første semester %	Frafall etter 2. eller 3. semester %	Nullytere	Prosent nullytere
LG	11871	8,3	17,2	1068	9,0
2008	2093	7,2	13,1	143	6,8
2009	2364	8,6	16,5	233	9,9
2010	2448	7,6	18,4	196	8,0
2011	2482	9,1	18,1	253	10,2
2012	2484	8,8	19,2	243	9,8
HG	3755	3,8	4,4	155	4,1
2008	626	4,3	3,7	28	4,5
2009	776	4,3	3,7	31	4,0
2010	752	4,3	4,3	34	4,5
2011	809	3,3	4,9	31	3,8
2012	792	3,2	5,1	31	3,9
PROF	3973	2,6	6,5	91	2,3
2008	803	2,6	6,6	16	2,0
2009	744	3,0	5,6	22	3,0
2010	765	2,6	6,9	20	2,6
2011	797	2,4	7,2	14	1,8
2012	864	2,5	6,4	19	2,2
Totalsum	19599	6,3	12,6	1314	6,7

Kilde:FS

Frafall etter 2 og 3 semester vil i tillegg til studenter som slutter, også inneholde studenter som flytter mellom institusjoner. Slik mobilitet er ikke ubetydelig. I perioden fra høsten 2011 til høsten 2013 sluttet til sammen 1630 studenter ved UiB for å fortsette sine studier ved andre institusjoner. Flest studenter (357) flyttet til UiO, HiB 268 og NTNU 138. I samme periode kom 1362 studenter fra andre institusjoner. De fleste kom fra HiB (224), UiO 172 og NTNU 144).

Forskerutdanningen

Antall doktorgrader har økt betydelig de siste årene og i 2013 ble det nasjonalt oppnådd 1524 disputaser, det høyeste noensinne. Også UiB satte nye rekord i 2013 med 265 disputaser. Utviklingen fra 2009 til 2013 er gitt i tabell 9.

Tabell 9. Avlagte doktorgrader 2009- 2013

	2009	2010	2011	2012	2013	Endring	i %
UiB	223	237	254	251	265	42	19 %
NTNU	259	260	335	374	370	111	43 %
UiO	391	416	425	511	524	133	34 %
Sektoren	1148	1185	1329	1461	1523	375	33 %

Kilde: DBH

I sum for hele sektoren økte antall disputaser med 33%, mens den ved UiB økte med 19%. Dette er lavere enn UiO 34% og NTNU 43%.

Veksten i antall disputaser henger i stor grad sammen med en sterk vekst i tildelte stipendiatstillinger fra Kunnskapsdepartementet. I perioden 2004- 2009 økt antall stillinger i sektoren fra 1.880 til 2.798, en økning på ca. 50 %. I samme periode økte antall tildelte stillinger med 45% ved UiB, 55% ved NTNU og 37% ved UiO.

Fra 2004- 2009 økte eksternt finansierte stipendiatstillinger på 8% i sektoren. NTNU hadde vekst på 15%, UiB 2%, mens tallene ved UiO var stabile.

I perioden 2009- 2013 har det imidlertid vært nedgang i antall eksternt finansierte stillinger på 17% i sektoren. Nedgangen var 37% ved UiB, 10% ved NTNU og 22% ved UiO. Reduksjonen er i stor grad knyttet til lavere bevilgninger fra Forskningsrådet, som er den viktigste finansieringskilden. I perioden 2009- 2013 er antall stillinger i Forskningsrådsfinansierte prosjekter redusert med 31% (298 stillinger). En oversikt per fagområde er gitt i tabell 10.

Tabell 10. Stipendiatstillinger i Forskningsrådsfinansierte prosjekter, per fagområde

	2009	2010	2011	2012	2013	Endring
Humaniora	46	48	48	41	40	-13 %
Samfunnsvit.	105	110	126	101	96	-9 %
Mat.nat.	250	241	192	163	168	-33 %
Teknologi	328	337	307	243	205	-37 %
Landbr./fisk	44	47	44	36	26	-40 %
Medisin og helsefag	173	181	155	136	124	-28 %
Annet	18	4	3	12	7	-61 %
Sum	964	967	875	732	666	-31 %

Kilde: NFR

Utviklingen ved de tre universitetene er gitt i tabell 11.

Tabell 11. Stipendiatstillinger i Forskningsrådsfinansierte prosjekter, UiB, NTNU og UiO

	2009	2010	2011	2012	2013	Endring	i %
UiB	171	138	98	86	84	-87	-51 %
UiO	233	225	180	157	141	-91	-39 %
NTNU	393	418	366	289	259	-134	-34 %

Kilde: NFR

Nedgang i eksternt finansierte stillinger, i kombinasjon med liten eller ingen vekst i KD finansierte stillinger gir grunn til å tro at det vil bli nedgang i antall avlagte kandidater i de nærmeste årene.

I tillegg til stipendiater tilsatt ved institusjonen er det også doktorgradsstudenter uten finansiering eller som er finansiert ved andre institusjoner uten rett til uteksaminering. Ved UiB utgjør disse studentene om lag 60% av studentene i universitetets doktorgradsprogrammer. Tilsvarende tall for NTNU er 52% og UiO 66%. Det har imidlertid vært mindre fokus på utvikling i antall studenter innenfor denne kategorien i forhold til ansatte stipendiater, både når det gjelder antall og samarbeidende institusjoner. I en periode der flere institusjoner gis anledning til å uteksaminere doktorgradskandidater er det grunn til å fokusere på dette forholdet.

I følge departementets tilstandsrapport hadde 63% av kandidatene som ble tatt opp på doktorgradsprogrammet i 2007 disputert innen utgangen av 2013. Tilsvarende tall for UiB var 68%, UiO 63% og NTNU 69%. Tilstandsrapporten peker på at dette er svakere enn den nasjonale målsettingen for andelen som fullfører etter seks år i doktorgradsutdanningene. De nasjonale målsettingene varierer fra 75% til 85% avhengig av fagområde.

Måles gjennomstrømmingen i netto tid (fratrukket pliktarbeid, permisjoner osv) gjennomførte UiB kandidatene i gjennomsnitt 3,5 år i 2013. Basert på normert tid på 3 år er dette relativt gode resultater, i motsetning til målemetoden i departementets tilstandsrapport. Dersom den nasjonale målsettingen skal nås etter disse metodene, tyder data på at det bør fokuseres mer på kandidatens tid brukt på pliktarbeid, permisjoner osv.

Systemet for kvalitetssikring ved Universitetet i Bergen ble i 2013 evaluert av NOKUT. Forskerutdanningen var et av to fokusområder i evalueringen. Komiteen konkluderer med at det arbeides «godt og systematisk med kvalitetssikring og kvalitetsutvikling av utdanningen». Dette forhindrer ikke at NOKUT har enkelte anbefalinger til UiB for videre utvikling av kvalitetsarbeidet. Disse anbefalingene går på behovet for:

- Et samlet kvalitetssikringssystem for forskerutdanningen
- Reell dokumentasjon av progresjon i forhold til prosjektplan i midtveisevalueringen
- Økt kapasitet for opplæring av veiledere

- Ensartet praksis i organisasjonen når det gjelder organisering, roller, navn på organer og oppgavefordeling
- Felles karakterkrav for opptak til doktorgradsprogrammet

For UiB vil det være viktig å styrke samarbeidet med næringsliv og offentlig forvaltning under selve doktorgradsutdanningen, slik at både kandidater og veiledere kan bygge opp faglig møteplasser og nettverk til nye og interessante partnere Både den etablerte ordningen med nærings-ph.d. og ordningen med offentlig ph.d. som snart kommer, bør være viktige i denne sammenhengen.

Forskning

Universitetet i Bergen har som ambisjon å være et internasjonalt anerkjent forskingsuniversitet. *Universitetet i Bergen har som hovedmål for forskningen å ha og fremme grunnleggende forskning av høy kvalitet i bredden av universitetets fagdisipliner. Å oppnå frie midler i Europen Research Council (ERC) og få nye sentre for fremragende forskning har særlig prioritet (se f.eks UiBs årsrapport 2012). Dette er ordninger som skal stimulere fagmiljøene til å drive grunnleggende forskning på høyt internasjonalt nivå.*

Det er særlige forventninger til høy søknadsinnsats rettet mot de arenaer der en har internasjonal fagfellevurdering og der det er stor konkurranse om tildeling, noe en finner bl a i Norges forskningsråd og for søknader til ERC/EU. Å oppnå tildeling av Sentre for fremragende forskning(SFF), og frie "grants" som "Advanced and Starting Grants" i European Research Council (ERC) har hatt særlig fokus og prioritet.

Et sentralt virkemiddel har vært en planmessig satsing på å forsterke forskningsmiljø som har høy kvalitet, vist blant annet gjennom tildelinger fra ERC og Norges forskningsråd. Universitetet i Bergen har derfor i flere år satset på å støtte søknader med svært gode vurderinger, men uten bevilgninger fra Forskningsrådet (FRIPRO). Tiltaket ble ytterligere styrket gjennom Fellesløftet i 2012, hvor universitetene og departementet gikk sammen om en satsing på 200 mill. kroner. UiB har arbeidet aktivt for å styrke den åpne konkurransearenaen i Forskningsrådet.

I 2014 ble denne finansieringskilden ytterligere styrket gjennom opprettelsen av Fellesløftet II, øremerket unge forskere. I fellesløftet II har UiB imidlertid gjort det relativt dårligere enn NTNU og UiO. UiB har her færre søknader og lavere innstilt totalbeløp.

I tillegg til forsterking til FRIPRO og ERC prosjekter er det blant annet gitt forsterking til SFF-er og SFU.

UiB har satset sterkt på gjennomslag i EUs forskningsråd og i samfinansiering med Forskningsrådet er det stilt prosjektetableringsmidler(PES- ordningen) til disposisjon for søkere. I uttellingen av EU- midler gjør UiB det relativ bra sett i forhold til NTNU og UiO.

I det følgende gis en oversikt over UiBs resultater knyttet til søknadsaktiviteter og bevilgninger fra eksterne finansieringskilder, med særskilt fokus på UiBs prioriterte forskningsprogrammer og finansieringskilder. Det er og foretatt enkelte sammenligninger med andre breddeuniversitet, på samme måte som i kapittelet for utdanning.

Bidrags- og oppdragsmidler

Forskningsrådet

Institutt- og Universitets- og høgskolesektoren (UoH) sektoren er de to største mottakerne av NFRs bevilgninger og mottok henholdsvis 42 % og 32 % av NFRs bevilgninger i 2013.

Tabell 12. Bevilgninger fra Forskningsrådet per sektor 2009-2013

	2009	2010	2011	2012	2013	Andel av totalen i 2013	Endring 2009-2013
UoH-sektor	2 031	2 260	2 240	2 089	1 983	31 %	-2 %
Instituttsektor	2 657	2 811	2 747	2 833	2 824	44 %	6 %
Næringsliv	1 089	980	906	967	1 122	17 %	3 %
Helseforetakene	122	133	131	143	163	3 %	34 %
Andre	448	449	438	451	356	6 %	-21 %
Totalt	6 347	6 634	6 461	6 482	6 448	100 %	2 %

Kilde:NFR

Bevilgninger til de fire største universitetene utgjør størstedelen av UoH-sektorens tildelinger. Fram til 2011 har det vært en økning i tildelt totalbeløp for universitetene, deretter nedgang. Fram til 2012 var nedgangen størst ved UiB. Fra 2012 til 2013 har også NTNU og UiO fått en kraftig nedgang. Dette gjør at UiB i perioden 2009-2013 har den laveste nedgangen i bevilgninger av de tre universitetene.

Tabell 13. Forskningsrådets bevilginger til universitetene 2009- 2013

	2009	2010	2011	2012	2013	Andel 2013	Endring 2009-2013	Endring 2012-2013
UiB	320	404	371	329	321	18 %	0 %	-2 %
UiO	665	708	728	682	643	37 %	-3 %	-6 %
NTNU	446	483	525	502	439	25 %	-2 %	-13 %
UoH Totalt	1 808	2 013	2 032	1 886	1 758	100 %	-3 %	-7 %

Kilde: NFR

Oversiktene i tabellene 12 og 13 er hentet fra Forskningsrådets prosjektdatabase og viser verdien av universitetenes prosjektportefølje pr uttaksdato for statistikk. På grunn av løpende endringer i kontrakter/beløp/inndragninger mm, vil oversikt per universitet tilsvarende endres i løpet av året, og også til en viss grad for tidligere år ved inndragninger, overføringer og endringer av kontrakter. Statistikk tatt ut hvert år til samme tid gir likevel et godt sammenligningsgrunnlag mellom institusjonene. Endelige tall for hva institusjoner har regnskapsført av bevilgninger (aktivitet) per år fra NFR kan hentes fra årlig godkjent regnskapsrapport fra hvert universitet og gir bedre sammenligningsdata mellom universitetene. Oversikt er gitt i tabell 14.

Tabell 14. Regnskapsført NFR aktivitet 2009- 2013

	2009	2010	2011	2012	2013	endring
UiB	362 610	364 557	339 982	405 690	306 890	-15 %
NTNU	581 158	648 969	628 364	592 627	608 510	5 %
UiO	633 883	623 979	653 059	682 763	742 914	17 %

Kilde: DBH

Regnskapsoversikter viser at UiB har hatt lavest aktivitetsutvikling i perioden 2009-2013 sammenlignet med UiO og NTNU, mens veksten har vært høyest ved UiO, i første rekke knyttet til en kraftig vekst fra 2012 til 2013.

Fakturert innbetaling fra Forskningsrådet utgjør deler av universitetenes RBO grunnlag i Kunnskapsdepartementets finansieringsmodell. I den sammenheng er det urovekkende at den relative nedgangen i innbetalinger fra 1. tertial 2013 til 1. tertial 2014 er størst ved UiB, jf. tabell 15. Dersom denne trenden holder seg videre utover året vil UiB tape andeler i RBO modellen på denne indikatoren.

Tabell 15. Innbetalinger fra Forskningsrådet 1. tertial 2013 og 2014

	2013	2014	Endring
UiB	150 730	122 193	-19 %
NTNU	248 028	243 002	-2 %
UiO	240 965	218 025	-10 %

Kilde: DBH

Tabell 16 viser bevilgninger per fra Forskningsrådet per hovedaktivitet i 2013.

Tabell 16. Bevilgninger per fra Forskningsrådet per hovedaktivitet i 2013

	UiB	UiO	NTNU	Sektoren
Brukerstyrte innovasjonsprogr	12	11	45	87
Handlingsrettede programmer	51	123	53	306
Store programmer	30	70	77	232
Fri prosjektstøtte og grunnf.sats	140	271	117	609
SFF/SFI/FME	50	95	102	289
Strategisk institusjonsstøtte	17	18	31	74
System og nettverkstiltak	8	17	11	69
Vitenskapelig utstyr og infrastruktur	6	11	-11	6
Rettet internasjonalisering	6	23	8	48
Annet	1	3	6	37
Totalt	321	643	439	1 758

Kilde: NFR

Av de til sammen 1, 76 mrd. som bevilges UoH sektoren går vel 80% til de tre universitetene. Størst er UiO med 643 mill. kroner, deretter følger NTNU med 439 mill. og UiB med 321 mill. UiB og UiO har svært lik profil og har sine største inntekter fra Fri prosjektstøtte og handlingsrettede programmer. NTNU på sin side er større enn de andre innenfor brukerstyrte innovasjonsprogrammer, store programmer og SFF/SFI/FME.

Sentre for fremragende forskning er tildelt i 3 omganger, første gang i 2002, deretter i 2007 og 2011. I første runde fikk UiB innvilget 3 av totalt 13 tildelte sentre. Det samme fikk UiO og NTNU. I runde 2 ble det bevilget total støtte til 8 sentre. Hele 6 av disse havnet i Oslo, hvorav 5 ved UiO. De to resterende ble lokalisert til UiB og UiTø. I 2011 ble det bevilget støtte til 13 nye sentre. Av disse var 3 ved UiB, 4 ved NTNU og 4 ved UiO. Antall aktive SFF per 2014 er UiB: 4, NTNU:4, UiO 9. NTNU har imidlertid flere Sentre for forskningsdrevet innovasjon(SFI) og Sentre for miljøvennlig energi.

Til en viss grad gjenspeiles bevilgingen i institusjonens søknadsaktivitet. De siste årene har for eksempel UiB sendt mange søknader knyttet til fri prosjektstøtte. I perioden 2009-2012 er nær 50% av universitetets søknader knyttet til denne programkategorien. Totalt sendte UiB 1492 søknader, hvorav 691 var til fri prosjektstøtte i denne perioden. Totalt hadde UiB en suksessrate på 22% i Forskningsrådet og en suksessrate på 13% innenfor fri prosjektstøtte. Tilsvarende tall for UiO og NTNU er gitt i tabell 17.

Tabell 17. Søknader og suksessrate i Forskningsrådet

	Søknader	Suksessrate
UiB	1492	22 %
- herav FRIFORSK	691	13 %
NTNU	1354	23 %
- herav FRIFORSK	483	13 %
UiO	2840	24 %
- herav FRIFORSK	1253	16 %

Kilde: NFR

Tabell 18 viser samsvar mellom UiBs planer og søknadsprofil til Forskningsrådet. Om lag 40% av universitetets søknader sendes til FRIPRO, om lag samme andel som UiO. NTNU sender en større andel av sine søknader til ulike programsatsinger.

Til tross for at UiB samlet sett i perioden har hatt rimelig god uttelling i FRIPO relativt til de andre universitetene, viser en mer detaljert gjennomgang en urovekkende utvikling. Tabell 17 gir oversikt over antall bevilgende prosjekter per år i perioden 2009- 2013.

Tabell 18. Nye FRIPRO prosjekter 2009- 2013

	2009	2010	2011*	2012	2013*
UiB	22	21	35	11	18
NTNU	16	12	15	19	27
UiO	45	46	59	46	57

Kilde:NFR
*tall for 2011 og 2013 inkluderer fellesløftet

I årene 2009 og 2010 god uttelling relativt til antall søknader og størrelse. I 2011 fikk både UiO og UiB en positiv økning i antall prosjekter bevilget innenfor Frie prosjekter (inkl. fellesløftet), henholdsvis 59 og 35. NTNU hadde en mindre økning. I 2012 (uten fellesløftet) gikk UiO tilbake til tidligere nivå med 46 nye prosjekt, mens UiB kun fikk 11 nye prosjekter, også betydelig lavere enn NTNU. Dette var ca. halvdelen av tidligere nye tildelinger til UiB innenfor Frie prosjekter og kun 6 % suksessrate. I 2013 forsetter nedgangen ved at UiB kun får innvilget 8 ordinære FRIPRO prosjekter og totalt 18 inkludert fellesløftet.

En forklaring kan være at uttellingen kan ha sammenheng med at Forskningsrådet innførte flere endringer i søknadsbehandling i 2012, bla var det kun anledning til å ha ett løpende prosjekt i Fri prosjektstøtte, dvs. at forskere ikke kunne søke nye prosjekter før eksisterende prosjekt var avsluttet. Dette utelukket en del forskere og hadde størst virkning for institusjoner med flest eksisterende prosjekter og der en ikke har god ettervekst av yngre i toppskiktet. Samtidig ble prosjektstørrelse og satser hevet, og tildeling og forpliktelser av NFRs premiering av finalekandidater i ERC ble dekket av samme budsjett, hvilket resulterte i færre nye Frie prosjekter.

Utviklingen taler uansett for at UiB bør vurderes hvorvidt det er for stort fokus på å søke FRIPRO på bekostning av andre programmer, der også innvilgelsesprosenten er høyere. UiB hadde for eksempel i perioden 2009-2012 en suksessrate på 24% innenfor grunnforskningsprogrammer (91 søknader) og 24% (135) søknader innenfor programsatsingen Store programmer.

Sammenlignet med de to andre universitetene har UiB god uttelling for søknader til Grunnforskningsprogrammene innenfor polarforskning, romforskning, klimaforskning og forskning knyttet til CERN. Tilsvarende har UiB i de Handlingsrettede programmene god uttelling innenfor Global helse, NevroNor, Psykisk helse, Velferd, arbeid og migrasjon, Sykefravær og HavKyst- programmene. Og innenfor Store

programmer er det FUGE, HAVBRUK, KLIMA og PETROMAX- programmene der UiB har en høy uttelling.

Prosentandel bevilget er markert høyere i programsatsingene, og en høyere søknadsaktivitet fra UiB innenfor de prioriterte områdene kan gi bedre finansiering også for grunnforskningsmiljøer i de relevante fagområdene.

En forutsetning for suksess vil være at en i større grad stimulerer innsats mot relevante Forskningsråds programmer

EU

En betydelig andel av universitetets søknader til EU går til ERC- programmet. Dette gjelder også for UiO, mens NTNU søker mer på ulike programmer. Dette er om lag de samme forskjeller som i oversikten fra Forskningsrådet, der UiB og UiO sender en relativt større andel av sine søknader til FRIPRO, mens NTNU søker mer til ulike andre programmer. Dette vises også igjen i resultater. UiB har kun 7% tilslag på ERC søknader.

UiB har rimelig bra uttelling innenfor ERC, med syv Advanced Grants, ett Starting Grant og ett Synergy Grants. Tidligere har det i tillegg ved UiB vært to innstilte Starting Grants, men der prosjektleder har valgt annen vertsinstitusjon ved kontrakt. NTNU har åtte og UiT tre av Advanced og Starting Grants. UiO dominerer med 23 av 42 av de norske tildelingene til universitetene. UiO har spesielt lyktes med tildeling av ERC-starting grants til etablering for yngre gode forskere.

Innenfor de 10 tematiske programmene i FP7 står UiB i den sammenlignbare statistikken med 52 prosjekter. Til sammenligning har UiO og NTNU hhv. 65 og 71 prosjekter. NTNU koordinerer 11 prosjekter her, mens UiO og UiB koordinerer henholdsvis 7 og 10 prosjekter.

Innenfor de enkelte tematiske programmer har både UiB og UiO mange prosjektdeltakelser innenfor helse (hhv. 20 og 18) mot NTNUs 9 prosjekter. UiB koordinerer 5 helseprosjekter, mens NTNU og UiO koordinerer 2 hver.

Energiprogrammet er det programmet ved NTNU med høyest suksessrate på 42 %. NTNU deltar i 14 prosjekter i dette programmet mot UiOs 5 prosjekter. UiB har ingen prosjekter innenfor energidelen av rammeprogrammet.

UiO har mange prosjekter innenfor samfunnsfag og humaniora (SSH og SiS) med tilsammen 20 prosjekter, mot UiBs 9 og NTNUs 2.

Til tross for at UiB har lykkes relativt godt innenfor ERC- ordningen er suksessraten så lav som 7%.Tross gode resultater kan det derfor diskuteres om UiB har for stor fokus på ERC i forhold til andre programmer, der suksessraten er betydelig høyere. En slik diskusjon blir spesielt viktig i forbindelse med EUs nye rammeprogram Horisont 2020.

Tabell 19 viser søknader uttelling fra EUs 7. rammeprogram

	Søknader	Suksessrate	Søkt Beløp	Finansiell suksessrate
UiO	801	19 %	552	15 %
NTNU	667	18 %	361	18 %
UiB	464	21 %	310	16 %
Totalt U	2386	20 %	1 434	16 %

Kilde:NFR

I antall søknader ligger de tre universitetene om lag på samme nivå, dersom vi måler etter størrelse. UiB har størst suksessrate målt andelen innvilgede søknader. Finansiell suksessrate er imidlertid størst ved NTNU. Dette kan ha sammenheng med at søknadene fra UiO og UiB i gjennomsnitt har vært større enn NTNU. I så fall kan det være grunn til å gjennomgå UiB søknadsprosedyrer med hensyn til budsjettering og kostnadsberegninger.

I alt har UiB gjort det godt i uttellingen av EU midler relativt til de andre universitetene og mottar ca. 6,7% av nasjonens samlede EU inntekter, jf. tabell 20.

Figur 20. EU- støtte per 10 største norsk aktør- reelt og i andel av all EU støtte til Norge

	Deltaker navn	Innvilget støtte (mill.euro)	Andel av all støtte til Norge
1	Stiftelsen SINTEF	114,4	*16,1 %*
2	Universitetet i Oslo	81,0	*11,4 %*
3	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	60,3	*8,5 %*
4	**Universitetet i Bergen**	**48,0**	***6,7 %***
5	SINTEF Energi AS	17,5	*2,5 %*
6	Norges forskningsråd	15,5	*2,2 %*
7	Universitetet i Tromsø	14,5	*2,0 %*
8	Havforskningsinstituttet	12,6	*1,8 %*
9	Norsk institutt for luftforskning	11,6	*1,6 %*
10	Stiftelsen Nansen Senter For Fjernmåling	10,9	*1,5 %*

Kilde:NFR

I regjeringens egen strategiplan for EU- forskning er målsettingen å øke tildelingen fra EU med 60% i forhold til 7. rammeprogram. Dette krever en betydelig innsats fra institusjonene. Norsk økonomisk retur i 7. rammeprogram per mars 2014 er er for øvrig 1,7% og det er en målsetting å øke denne til 2%. Gitt den sterke veksten i Horisont 2020 er det gjort et arbeid ved UiB for ytterligere økning i antall søknader og inntekter fra EU. (Økning i PES midler, egne incentivmidler Task force osv)

Dette gjelder også i høy grad de andre universitetene og både UiO og NTNU har utarbeidet egen strategiplaner for økt deltakelse i EU- finansiert forskning.

Andre bidrags- og oppdragsinntekter:

Tabell 21 viser universitetets totale bidrags- og oppdragsinntekter sammenlignet med NTNU og UiO.

Tabell 21. Regnskapsførte BOA inntekter 2009- 2013, UiB, NTNU og UiO

	2009	2010	2011	2012	2013	Vekst	i %
UiB	679 633	729 822	755 254	834 406	724 947	45 314	6,2 %
NTNU	1 164 024	1 303 147	1 406 208	1 404 242	1 483 475	319 451	24,5 %
UiO	1 095 532	1 133 922	1 222 199	1 186 071	1 414 332	318 800	28,1 %

Kilde: DBH

Tabell 21 viser en relativt svak utvikling i BOA inntekter ved UiB sammenlignet med UiO og NTNU. Tabell 22 viser utvikling basert på finansieringskilder. Det er også gitt en sammenlign for de tre universitetene for 2013.

Tabell 22. Regnskapsførte BOA inntekter per finansieringskilde

	UiB					NTNU	UiO
	2009	2010	2011	2012	2013	2013	2013
Forskningsrådet	358 917	364 557	339 982	405 690	306 890	608 510	742 914
EU	27 410	36 288	52 095	50 889	48 271	65 082	99 769
Andre bidragsinntekter	255 011	298 950	299 954	307 592	282 451	680 754	385 448
Gaver/ gaveforsterkning	26 857	33 523	28 457	44 523	59 335	10 061	81 277
Oppdrag	11 438	12 360	12 785	25 713	28 000	119 068	104 924
SUM	679 633	745 678	733 273	834 407	724 947	1 483 475	1 414 332

Kilde: DBH

UiO er klart størst på finansiering fra Forskningsrådet og EU, mens NTNU er størst fra andre finansieringskilder. Dette gjelder i første rekke fra private næringsliv, men også fra andre statlige aktører er NTNU større enn UiO. Både NTNU og UiO er betydelig større enn UiB innenfor kategorien oppdragsinntekter. Tradisjonelt har UiB kanalisert oppdragsinntekter via Uni- Research. Fra 2009 til 2013 sank omsetningen ved Uni- Research fra 433 mill. kroner til 368 mill. kroner

Publikasjoner

Forskningsbarometeret 2014 sammenligner publiseringsdata for de nordiske universitetene og viser at norske publikasjoner har betydelig mindre innflytelse enn særlig danske, men også svenske. Indikatorene viser også at det ikke er noen fagområder der publikasjoner fra norske universiteter har størst innflytelse sammenlignet med de andre universitetene i Norden.

Figur 2 viser den årlige siteringsindeksen (fagfeltjustert) for norsk forskning totalt og for publikasjoner fra UiBs forskere. Siteringsindeksen for norsk forskning gikk ned fra 130 i 2005 til 122 i 2007. I de påfølgende årene var det en svakt økende tendens og indeksverdien utgjorde 131 i 2010 og 138 i 2011. Kurven for UiB viser en økning i siteringsindeksen fra 2005 til 2008, mens den sank i årene etterpå. I 2010 og 2011 lå siteringsindeksen til UiB på hhv 127 og 124, noe lavere enn det nasjonale gjennomsnittet.

Figur 2. UiBs siteringsindeks sammenlignet med nasjonalt og verdenssnittet

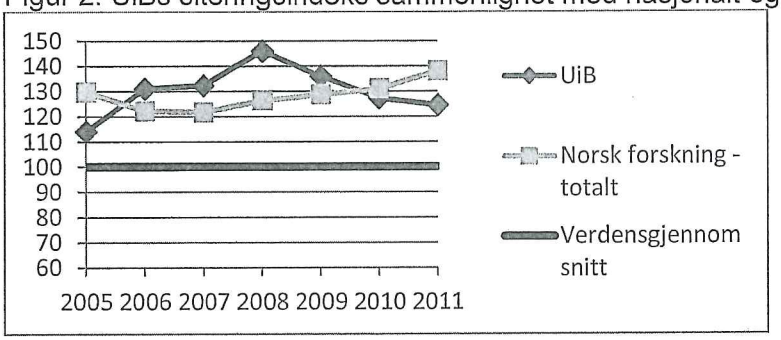

Kilde: Aksnes/Mikki

I perioden 2009-2013 er publiseringsaktiviteten økt både nasjonalt og ved UiB. Relativt sett har utvikling ved UiB vært noe svakere enn i sektoren totalt. Fra 2012 til 2013 er imidlertid den nasjonale publiseringsaktiviteten gått noe tilbake, mens aktiviteten ved UiB fortsetter å vokse. Samtidig er andelen publiseringspoeng i kategori 2 på 21% ved UiB i 2013, den laveste andelen siden 2005. Antall publiseringspoeng per undervisnings- og forskerstilling har vært stabil de siste årene på1,8 poeng. Dette er den laveste andelen En oversikt over samlet publiseringsaktivitet er gitt i figur 3.

Figur 3. Publikasjonspoeng 2009 -2013 (prosentvis vekst)

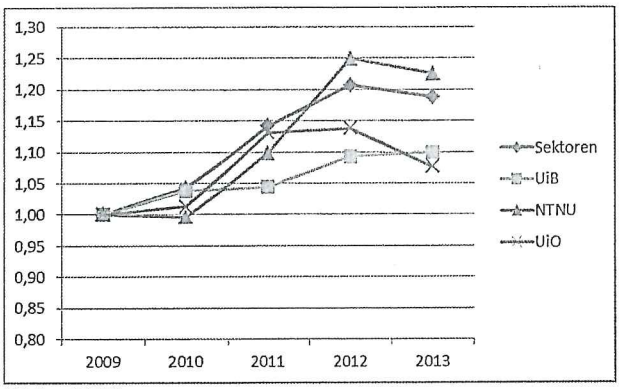

Kilde: DBH

I 2012 ble det innført en ordning som sikret driftsmidler til aktive forskere som hadde oppnådd minst ett publiseringspoeng per år i en treårsperiode. Ordningen avvikles i 2015. Årsaken er at erfaringene med å bruke publikasjonspoeng pr år som grunnlag for belønningsmidler på individnivå, er langt fra entydig positive. Det er blant annet stilt spørsmål om i hvilken grad tiltaket fremmer kvalitet fremfor kvantitet.

Det er ikke enkelt å peke på enkeltfaktorer som forklaring til sektorens økte publiseringsaktivitet. Økning i antall stillinger antas å likevel være en sentral forklaringsfaktor.

Oversikter fra Aksnes/Mikki (2014) viser at en relativt stor andel 20% av publikasjonspoengene er registrert på personer som ikke lenger har tilsettingsforhold ved UiB. Dette omfatter f.eks professor emeritus og personer som nå arbeider med andre institusjoner, studenter inngår også i denne kategorien. Dette gjelder også i stor grad for de andre universitetene.

Det er videre kjent at en relativ liten andel av de tilsatte står for en stor del av publiseringsaktiviteten. I 2013 sto for eksempel de 50% minst produktive forskerne for kun 14% av publikasjonspoengene. Dette gjelder både ved UiB og ved sektoren for øvrig. Det er likevel bekymringsfullt at en relativt stor andel av universitetets ansatte ikke har publisert de siste 4 årene. For gruppen professorer utgjorde denne andelen 4%, postdoktorer 8% og for førsteamanuensisene hele 16%.

Figur 4. Andel ansatte (rødt) som ikke har publisert de siste fire årene 2010-2013

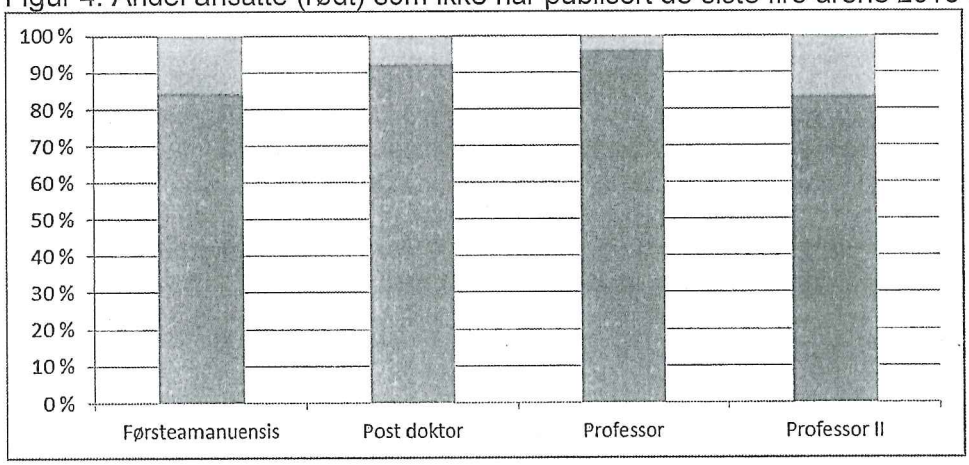

Internasjonalisering

Universitetets ambisjon om å være et internasjonal anerkjent forskningsuniversitet kommer til uttrykk gjennom økt internasjonalt samarbeid. Andelen artikler publisert i samarbeid med

forskere fra andre land gir en pekepinn på omfanget av internasjonalt samarbeid. Det samme gjelder antall utvekslingsstudenter og antall utenlandske tilsatte.

UiB styrker sin internasjonale profil gjennom økt internasjonalt samarbeid i form av internasjonalt samforfatterskap. Fra 2009 til 2013 har andelen publikasjoner med utenlandsk medforfatter økt fra 47% til 54% ved UiB. Land som det samarbeides tettest med er USA, Storbritannia og Sverige.

UiBs internasjonale profil vises også gjennom andelen utenlandske medarbeidere ved UiB. Innenfor utdanning har UiB tradisjonelt et høyt nivå på internasjonalisering, og har hatt en jevn vekst i antallet utvekslingsstudenter de siste ti årene. Målsettingen er at minimum 30 % av dem som avlegger en grad ved UiB, skal ha hatt et studieopphold utenlands. Mens andelen har vokst betydelig de senere årene, har den flatet ut i 2013. Rundt 26% av kandidatene i 2013 hadde hatt utvekslingsopphold, mot 28% i 2012.

Antallet innreisende utvekslingsstudenter økte fra 2012 til 2013, mens antall utreisende var om lag uendret fra 2012. Totalt mottok UiB 958 utenlandske studenter på utvekslingsprogram over tre måneder, det høyeste noen sinne. 758 studenter reiste ut, mot 761 i 2012. Et økende misforhold mellom inn- og utreisende er en utfordring, og tiltak for å øke antallet utreisende skal vurderes.

Universitetet i Bergen er involvert i seks internasjonale fellesgrader, men de senere årene har det ikke blitt opprettet nye. Tross langsiktig satsning er interessen fra fagmiljøene begrenset. Noen fagmiljø planlegger å utfase fellesgradsprogram når avtaleperioden utløper, mens andre opplever at ordningen har vært en betydelig suksess.

Tabell 23. Studentutveksling 2009-2013.

	Innreisende			Utreisende		
	2009	2012	2013	2009	2012	2013
UiB	645	823	958	574	761	758
NTNU	967	1 375	1 468	706	964	928
UiO	960	1 123	1 174	902	961	957

Kilde:DBH

De fleste innreisende studentene kommer gjennom Erasmus-programmet, mens utreisende studenter i stor grad reiser gjennom bilaterale avtaler. UiB vedtok høsten 2013 en handlingsplan for rekruttering av internasjonale studenter, som gjelder både utvekslingsstudenter og gradsstudenter. Oppfølgingen vil skje fra 2014.

Det er en tydelig geografisk skjevhet mellom inn- og utreisende. I 2012 mottok USA, Storbritannia og Australia om lag halvparten av de utreisende, mens 6% av de innreisende kom fra samme land. Halvparten av de innreisende kom fra Tyskland, Spania og Frankrike. Disse landene mottok 12% av de utreisende. I 2013 har UiB etablert kurs i tysk for utreisende, og møteplasser der utenlandsstudenter hjelper norske studenter i språk. Formålet er å øke antallet utreisende studenter, særlig til Tyskland.

Økonomiske rammebetingelser

UiB har som ambisjon å være et internasjonalt anerkjent forskningsuniversitet. Hovedmålet for forskningen har vært å fremme forskning av høy kvalitet i bredden av universitetets fagdisipliner. Å oppnå frie midler fra ERC, FRIPRO i forskningsrådet og SFF har vært sett på som viktige virkemidler i dette arbeidet. «Dette er ordninger som gir fagmiljøene de beste muligheter til å drive grunnleggende forskning på høyt internasjonalt nivå».

BOA inntekter gir både driftsmidler for institusjonens egen forskning og RBO midler fra KD, men forutsetter også at institusjonen selv avsetter strategiske midler for å stimulere søknadsaktivitet og oppnå gevinst.

En del bidragsfinansierte prosjekter krever at UiB bidrar med samfinansiering (egenandeler). Slike bidragsmidler må derfor sees på som et bidrag til universitetets forskningsvirksomhet og deler av universitetets grunnfinansiering må derfor kunne brukes til delfinansiering av slike prosjekter. Det er likevel viktig at dette skjer på grunnlag av en eksplisitt prioritering av hvilke områder det skal settes av egenandeler til. Samtidig bør det være en sammenheng mellom delegering av myndighet og ansvar for kostnader.

Både incentivmidler og egenandeler vil gi økte kostnader på kort sikt. Dersom finansieringen ikke skal tas fra andre av universitetets aktiviteter eller gjennom mer effektiv bruk av eksisterende midler, vil finansieringen være avhengig av økonomisk vekst. I denne sammenheng er det dårlig nytt at UiB ikke har tilsvarende vekst i bidrags- og oppdragsinntekter som UiO og NTNU. Samtidig har fokuset på fullfinansierte studieplasser, og mindre fokus på nye studieplasser innenfor nasjonalt prioriterte områder, både gitt lavere vekst i resultatmidler og færre nye studieplasser enn for eksempel NTNU.

En oversikt for perioden 2009- 2013 viser at UiB også har tapt andeler gjennom finansieringsmodellens resultatbaserte omfordeling av forskningsmidler (RBO). Årsaken er at UiB har hatt lavere vekst enn de andre når det gjelder antall doktorgrader, antall publikasjoner og forskningsmidler fra Forskningsrådet. For forskningsmidler fra EU gjør UiB det relativt godt i forhold til de andre universitetene. I sum er uttellingen likevel lavere enn ved de to andre universitetene, selv om regnskapsdata fra 2013 tyder på vekst i 2015. Mye tyder likevel at veksten i 2015 kun er midlertidig.

En oversikt over uttellingen gjennom finansieringsmodellens ulike komponenter for universitetene UiB, UiO og NTNU er gitt i tabell 24.

Tabell 24. Universitetenes grunnbevilgninger 2009 og 2013

UiB	2009	2013	Vekst	i %
Studiepoeng (resul	513 635	571 181	57 546	11 %
Strategiske forsknir	377 075	470 495	93 420	25 %
RBO	244 768	251 303	6 535	3 %
Basisbevilgning	1 129 194	1 352 229	223 036	20 %
Totalt	2 264 672	2 645 208	380 536	17 %

NTNU	2009	2013	Vekst	i %
Studiepoeng (resul	652 009	811 498	159 489	24 %
Strategiske forsknir	420 549	541 205	120 656	29 %
RBO	312 499	364 997	52 498	17 %
Basisbevilgning	1 710 869	1 957 901	247 032	14 %
Totalt	3 095 926	3 675 601	579 675	19 %

UiO	2009	2013	Vekst	i %
Studiepoeng (resul	832 670	912 144	79 474	10 %
Strategiske forsknir	644 477	789 597	145 120	23 %
RBO	444 380	470 036	25 656	6 %
Basisbevilgning	2 076 756	2 378 618	301 862	15 %
Totalt	3 998 283	4 550 395	552 112	14 %

Kilde: DBH

Tabell 24 viser at NTNU har sterkest vekst både i resultatmidler fra forskning og undervisning. Dette gjør at veksten totalt sett også er sterkest ved NTNU. Dersom universitetets satsinger skal finansieres mer gjennom økonomisk vekst om mindre gjennom omfordeling innenfor eksisterende budsjettrammer må vekstmulighetene i finansieringssystemet vurderes. Disse vil være:

Nye studieplasser
- Inntekter fra kroner 88.000 til kroner 351.000 per studieplass (basis- resultat)
- Økt studiepoeng på 0,1 per student vil gir ca. 1,7 mill. kroner i ekstra inntekter (gjennomsnitt)

Økte RBO- andeler
- Økning basert på enhetspriser
- Avhenger av egen og andres aktivitet

Øremerkete strategiske midler/ basismidler
- Bygg, vitenskapelig utstyr og infrastruktur
- Rekrutteringsstillinger
- Nye tiltak

Bidrags- og oppdragsinntekter
- Bedre utnyttelse av ulike finansieringskilder/ Nye finansieringskilder

Kostnader

Universitetets økonomi er i stor grad basert på finansiering fra Kunnskapsdepartementet. Om lag 78% av universitetets inntekter kommer fra grunnbevilgningen, mens resterende 22% kommer fra ulike bidrags- og oppdragsinntekter.

I 2013 fikk UiB bevilget en ramme på kroner 2,65 mrd. kroner fra Kunnskapsdepartementet. I tillegg kommer BOA inntekter på 725 mill. kroner, jf. tabell xx og andre inntekter på xx slik samlet aktivitet var vel 3,75 mrd. kroner.

En stor del av utgiftene er knyttet til personalkostnader, vel 62%. Ved fakultetene varierer lønnsandelene fra ca, 72% ved MN til 82% ved SV og HF. Om lag 14% av universitets kostnader er knyttet til bygg- og infrastruktur, resterende 24% til øvrige driftskostnader. I sum tilsier dette en økonomi preget av stor forutsigbarhet og med høy grad av faste kostnader.

Ansatte

De ansatte utgjør universitetets viktigste ressurs og det vil være viktig å sikre god sammensetning mellom ulike stillingskategorier. Figur 5 gir en oversikt over ulike stillingskategorier ved UiB i perioden 2009 – 2013.

Figur 5. Utvikling innenfor ulike stillingskategorier 2009- 2013

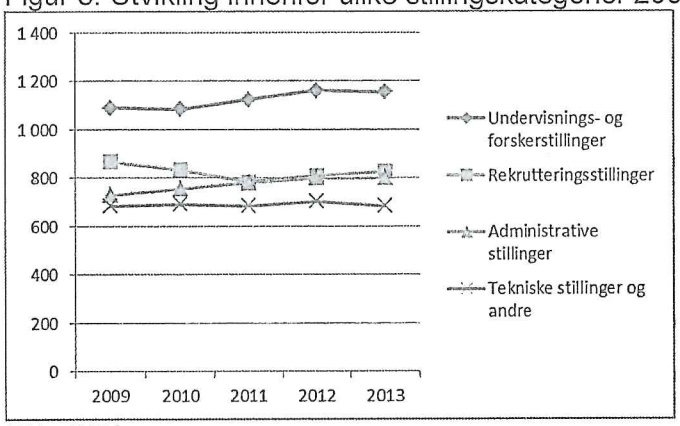

Kilde: DBH

Figur 5 viser en stabil utvikling i antall stillinger ved UiB innenfor de ulike stillingskategoriene. I perioden 2009-2013 var stillingsveksten 3% ved UiB, 3% ved UiO og vel 6% ved NTNU.

Innenfor undervisnings- og forskerstillinger(UF) har imidlertid UiB en noe høyere vekstrate enn de andre universitetene, jf. tabell 25.

Tabell 25. Utvikling i undervisnings- og forskerstillinger(UF)

	2009	2010	2011	2012	2013	Endring	i %
UiB	1057	1050	1089	1122	1117	60	6 %
NTNU	1349	1373	1432	1440	1421	73	5 %
UiO	1652	1678	1648	1670	1701	48	3 %
Totalt ant	3001	3051	3080	3110	3122	121	4 %

Kilde: DBH

Forholdet mellom faste om midlertidige stillinger er ulikt mellom universitetene. Ved UiB har mye av stillingsveksten kommet i form av en økning i antall midlertidige stillinger (nedgang fra 2012 til 2013), mens både NTNU og UiO har hatt nedgang i midlertidige undervisnings- og forskerstillinger, som vist i tabell 27. Ses det på faste stillinger har både NTNU og UiO større vekst enn UiB. Tabell 26 viser utviklingen i faste undervisnings- og forskerstillinger i perioden.

Tabell 26. Faste undervisnings- og forskerstillinger

	2009	2010	2011	2012	2013	Endring	i %
UiB	841	836	839	848	860	19	2,2 %
NTNU	1 056	1 091	1 147	1 156	1 165	110	10,4 %
UiO	1 245	1 258	1 239	1 273	1 304	60	4,8 %
Sum	4 771	4 840	5 142	5 270	5 412	642	13,4 %

Kilde: DBH

Tabell 27. Midlertidige undervisnings- og forskerstillinger

	2009	2010	2011	2012	2013	Endring
NTNU	293	282	285	285	256	-37
UiB	215	214	251	273	257	42
UiO	408	420	409	397	396	-12
TOTALT	916	916	945	955	909	-7

Kilde: DBH

Totalt er det ca. 18% midlertidighet i UF stillinger ved NTNU i 2013, mot vel 23% ved UiO og UiB. UiO har redusert midlertidigheten fra ca 25% i 2009 til 23% i 2013, mens UiB har økt denne fra vel 20% i 2009 til 23% i 2013.

Ses det kun på forskerstillinger er hele 93% av disse midlertidig tilsatt ved UiB. Tilsvarende tall for NTNU er 70% mens ved UiO er 77% midlertid tilsatt.

Tabell 28. Midlertidighet i forskerstillinger

		2009	2010	2011	2012	2013
UiB	Forskere totalt	94	112	136	153	149
	- andel midlertidig	90 %	91 %	94 %	93 %	93 %
NTNU	Forskere totalt	184	174	190	185	183
	- andel midlertidig	81 %	83 %	79 %	78 %	70 %
UiO	Forskere totalt	314	333	316	329	334
	- andel midlertidig	83 %	81 %	80 %	77 %	77 %

Kilde: DBH

Deler av årsaken til den høye andelen midlertidige forskere ved UiB har vært ambisjonen om at fast vitenskapelig ansatte ved UiB skal ha kombinerte undervisnings- og forskningsstillinger som professor eller førsteamanuensis (jf. styresak 25/13). «*Fordi de faste*

vitenskapelige stillingene skal være kombinerte undervisnings- og forskerstillinger, er ansettelser i forskerstillinger midlertidige». Økning i eksterne midler vil etter dette ha som konsekvens at det blir flere midlertidig ansatte forskere, dersom det ikke heller søkes inn midler til å lønne stipendiater og postdoktorer.

I etatstyringsmøtet med KD våren 2013 ble UiB pålagt å utarbeide en handlingsplan for midlertidige tilsettinger. Planen ble vedtatt i styremøte 11.12.13 og det pekes her på at reduksjon i midlertidige undervisnings- og forskerstillinger må være en sentral målsetting. På dette grunnlag ble det blant annet anbefalt å ha som mål å redusere antallet med midlertidig tilsetting (med unntak for vikarer) i forskerstillinger med 15 % innen 1.10.2014, til 110 og å redusere antallet ytterligere med 15 % innen 1.10.2015.

Gitt at UiBs målsettinger å øke BOA- inntekter vil bruk av midlertidige versus faste undervisnings- og forskerstillinger være et sentralt spørsmål. Det samme gjelder prinsippet om bruk av rene forskerstillinger kontra bruk av stillinger med både undervisnings- og forskeroppgaver, som for eksempel professor og førsteamanuensis. Et tredje avveining er i hvilken grad eksterne prosjekter skal drives av tilsatte i rekrutteringsstillinger eller ved bruk av forskerstillinger.

Bygg- og investeringer

Universitetet i Bergen er i dag eier av en bygningsmasse på 317.300 m2. I tillegg leies om lag 73.400m2, i hovedsak gjennom universitetets eiendomsselskaper. Samlet utgjør dette 390.700 m2. Tabell 29 gir en oversikt over disponibelt areal for universitetene UiB, NTNU og UiO i perioden 2009 - 2013.

Tabell 29. Arealoversikt 2009- 2013 UiB, NTNU og UiO

	2009	2010	2011	2012	2013	Endring	i %
NTNU	577 698	589 649	588 921	585 238	604 592	26 894	5 %
UiB	388 747	374 941	376 396	390 703	390 741	1 994	1 %
UiO	532 504	561 480	561 528	571 351	566 893	34 389	6 %

Kilde: DBH

I perioden 2009- 2013 har det vært mindre endringer i tilgjengelig areal ved de tre universitetene. Også om man ser på disponibelt areal per student har det kun vært mindre endringer i perioden. Mest areal per student har NTNU, mens UiO kan ses å være mest arealeffektive, når denne målemetoden legges til grunn.

Tabell 30. Antall m2 per student

	2009	2010	2011	2012	2013
NTNU	29,2	29,1	28,3	27,6	27,8
UiB	27,6	26,1	26,7	27,3	27,0
UiO	19,2	20,6	20,9	21,3	21,1

Kilde: DBH

Mens universitetets viktigste ressurs er menneskene, er den bygningsmessige infrastrukturen universitetets viktigste rammebetingelse. Å forvalte bygningsmassen på en god måte krever et langsiktig perspektiv og noen ganger krevende prioriteringer. På sikt belønnes dette med bedre infrastruktur og høyere verdiskapning. Det er gjennom de langsiktige beslutningene grunnlaget for fremtidens resultater legges.

I styresak 42/14 ble det lagt fram en prioritering av universitetets byggeplaner. Med en opptrapping på 5 % årlig realvekst i investeringsbudsjettene skal UiB over tid bli bedre rustet til å ta flere mellomstore prosjekter og å trappe opp ordinært vedlikehold i årene fremover. En

slik økning forutsetter en realvekst i internhusleien på om lag 1,25 %. Økt leie av areal fra eiendomsselskapene og andre vil også øke UiBs samlede arealkostnader og derigjennom internhusleien. Dersom dette ikke skal gi ytterligere press på den resterende delen av UiB økonomien må kostnadsøkningen dekkes av økte inntekter.

Som nevnt bør UiB ha potensial for å øke sine bidrags- og oppdragsvirksomheten. En slik vekst vil både kunne gi et høyere bidrag til arealer og avlaste kostnader i andre deler i budsjettet. For enkelte byggeprosjekter, som EnTek og MediaCity Bergen er det også en klar forutsetning at BOA inntektene økes.

I 2013 brukte UiB vel 540 mill. kroner på investeringer og vedlikehold på bygg. Dette utgjør om lag 14% av universitetets totale utgifter. Dette er noe høyere enn NTNU og UiO. I perioden 2009- 2013 har andel av totale kostnader som går til bygg og vedlikehold vært stabil ved de tre universitetene.

Tabell. 31 Utgifter til bygg og vedlikehold 2009-2013 for UiB, NTNU og UiO

	2009	2010	2011	2012	2013
UiB	14 %	14 %	12 %	19 %	14 %
NTNU	ikke data	13 %	13 %	12 %	13 %
UiO	ikke data	11 %	13 %	12 %	12 %

Kilde: UiB, NTNU, UiO